

ilok u okruženju, izlazak u konvoju, iločani u progonstvu

mato batorović

muzej grada iloka/muzejsko-
-dokumentacijski centar,
ilok/zagreb, hrvatska

stipan kraljević

gradonačelnik grada iloka,
ilok/zagreb, hrvatska

—→ U najistočnijem dijelu Republike Hrvatske, u Županiji vukovarsko-srijemskoj nalazi se Ilok, koji sa selima Bapskom, Mohovom i Šarengradom čini upravno-teritorijalnu cjelinu, površine od 128,89 km². Prema popisu stanovništva sam grad Ilok godine 1991. imao je 6.775, od toga 4.279 Hrvata (63,0 %), 490 Srba (7,2 %) i 2028 ostalih (29,8 %) od kojih je najviše bilo Slovaka (1.157 ili nešto manje od 20 % u ukupnom pučanstvu Iloka). U Bapskoj je od 1.624 stanovnika Hrvata bilo 1.434 (89,8 %), 31 Srbin (1,9 %), te ostalih. Mohovo je imalo 344 stanovnika: 218 (36,4 %) Hrvata, 115 (33,4 %) Srba i ostalih. U Šarengradu bilo je 1.000 stanovnika: 911 (90,6 %) Hrvata, 47 (4,7%) Srba i ostalih. Ukupno upravno područje Grada Iloka 1991. imalo je 9.748 stanovnika, od čega 6.848 Hrvata (70,3%). Prosječna gustoća naseljenosti bila je 75,6 stanovnika na km².

Ilok je središte ovoga dijela Srijema u raznim povijesnim razdobljima: u 18. stoljeću sjedište je podžupana Županije srijemske. Kotarsko je mjesto s upravnim vlastima i kotarskim sudom. U živom stranačkom nadmetanju posebice su se isticala hrvatske ideje koje su se iz Iloka širile cijelim Srijemom.

Ilok je sajamsko i trgovačko središte zahvaljujući osobito svojim Židovima i Nijemcima koji su bili spretni trgovci i koji su imali predstavništva poznatih austrijskih i ugarskih tvrtki, a bavili su se otkupom i prodajom poljodjelskih proizvoda. U novoj Jugoslaviji zbog pomicanja granica, Ilok gubi svoje prirodno istočno i južno zaleđe te postaje mala općina sa svega nekoliko sela. Godine 1962. nije više ni općinsko središte, ali stanovništvo okolnih sela i dalje dolazi na tržnicu, u trgovine, mnogi na rad u iločka poduzeća, a učenici u srednje škole. Zdravstvene institucije u Iloku služe svim stanovnicima istočnog dijela nekadašnje općine Vu-

kovar. Tako je Ilok ostao središtem kraja i nakon gubitka značajnijeg upravnog statusa.

U cijelom razdoblju nakon drugoga svjetskog rata nastojalo se Iloku nametnuti kompleks krivice, jer je navodno, bio ustaško mjesto. Spomenuli smo da su hrvatske stranke iz Iloka širile svoje ideje diljem Srijema. Zato su se Srbi srijemskih mjesta, tadašnjeg iločkog kotara, nakon "oslobođenja" nastojali osvetiti. U noći između 7. i 8. prosinca 1944. uhićena su i pogubljena 42 viđenija iločka Hrvata.¹⁾ Ilok je nazivan "ustaškim mjestom" iako nitko nije osuđen za ratni zločin. Da bi se što više umanjilo hrvatstvo Iloka, vlasti su kolonizirale u kuće protjeranih Nijemaca i nastradalih i iseljenih Židova, oko 45 obitelji grkokatolika iz Žumberka, misleći da će grkokatolici, kojih je crkveni obred sličan pravoslavnome, s vremenom postati Srbi. To se kod pojedinaca i dogodilo: bilo je slučajeva da se jedan brat izjašnjavao kao Hrvat, a drugi kao Srbin, jer mu je tako bilo korisnije. Poslije pedesetih godina samoinicijativno doseljava novo siromašno hrvatsko stanovništvo iz Hercegovine i Bosne, na što se opet gleda kao na dolazak ustaša. Stariji Hrvati uglavnom su se povukli iz javnoga i političkog života, a srednju generaciju odnio je rat. Mlađi odlaze na studije, odakle se mnogi ne vraćaju, jer teško dobivaju radna mjesta. Srbi zauzimaju sve važnije funkcije i radna mjesta. Velik broj Srba iz susjedne Vojvodine preseljava se ili se samo zapošljava u Iloku. Sve hrvatsko se omalovažava i suzbija pa se Hrvati osjećaju sputano i u neprekidnom strahu da su zbog nečega krivi. To je razlog da su mnogi iločki Hrvati odlazili u druge krajeve, posebno poslije 1971. Mnogi odlaze na rad u inozemstvo i zarađenim novcem grade svoje domove u Iloku, kupuju zemlju i povećavaju posjede, sve sa željom da se vrate. Oni koji su zaposleni u Iloku uza svoje obveze na radnom mjestu bave se vinogradarstvom ili nekim drugim poslovima da bi bolje živjeli.

Manji broj Hrvata uključuje se u politički život: prihvaćali su obveze koje su morali, a u SK nije ih bilo mnogo, učlanjivali su se uglavnom zato da bi mogli biti na rukovodećim mjestima ili iz nekih drugih osobnih interesa.

Osamdesetih godina, kad SFR Jugoslavija tone u sve dublju političku i gospodarsku krizu, odnosi među republikama i pokrajinama se zaoštravaju. Cilj Srbije jest stvaranje unitarističke Jugoslavije ili Velike Srbije, prema projektu poznatog Memoranduma SANU iz 1986. Da bi proveo taj program Slobodan Milošević i srpsko vodstvo lako pronalaze gomile nacionalističkih jurišnika i s pomoću uličnih demonstracija u drugoj polovici 1988. pada vlast u Crnoj Gori, Vojvodini i na Kosovu. S pomoću srpskog pučanstva u Hrvatskoj i nacionalističkih ekstremista iz Srbije želi se destabilizirati Hrvatska. Istom cilju služi i JNA koja oduzima oružje Teritorijalnoj obrani Hrvatske i naoružava srpsko pučanstvo u Republici.

Velikosrpskoj politici u Hrvatskoj organizira se otpor. Tijekom 1989. u Hrvatskoj se (uz jedinu postojeću) osnivaju i registriraju nove političke stranke, među prvima Hrvatska demokratska zajednica. Već 30. prosinca 1989. osnovan je Odbor HDZ-a u Šarengradu. U veljači 1990. osnovan je Odbor HDZ-a u Iloku, a potom u Bapskoj i Mohovu, te Odbor Hrvatske kršćanske demokratske stranke u Iloku. Dotadašnja SK-SDP bori se za opstanak, no brzo gubi svaki utjecaj, organizacijski se rasipa, ima tek nekoliko članova. Na prvim višestranačkim izborima u svibnju 1990. u gradu pobjeđuje HDZ, dok na području dotadašnje općine Vukovar pobjedu nosi SK-SDP.

Tijekom ljeta 1990. temeljem rezultata izbora, konstituiraju se mjesne zajednice u Iloku, Bapskoj, Šarengradu i Mohovu, a većinu članova čine članovi HDZ-a. U Iloku je 20. kolovoza izabrana nova Gradska skupština, a ubrzo i novo Izvršno vijeće koje je jednonacionalno, a kasnije se zbog kriznog stanja (bez obzira na izborne rezultate) dopunjava sa još četiri člana - 2 Slovaka i 2 Srbina. Predsjednik

1) Tek danas je moguće prikupljati podatke o tim žrtvama.

mjesne zajednice Ilok postaje Ivan Mršić, akademski slikar, u Šaregradu je izabran Zrinko Cibula, u Bapskoj Stjepan Plazonić i u Mohovu Milan Kojić.

Gospodarska situacija sve je teža, u mnogim poduzećima se ne radi, pokušava se s nekim novim organizacijskim oblicima, radnici odlaze "na čekanje" i u zavode za zapošljavanje. Traže se rješenja za teško gospodarsko stanje. Opasno prijete međunacionalni problemi.

Prva velika provokacija jest rušenje spomenika na Pravoslavnom groblju 27. ožujka 1990. Za čin se htjelo okriviti hrvatske vlasti. Lokalnim Srbima to je znak da zbiju svoje redove protiv "neprijatelja". Nažalost počinitelji nisu otkriveni, jer tadašnjim policijskim organima to nije išlo u prilog. Sumnja se, naime, da je taj incident naručen prema danas već dobro poznatom scenariju. Otad se neprestano vodila briga da se politička situacija ne pogorša. Neuspješno su predstavnici Gradske zajednice i stranaka umirivali uzburjane Srbe. Oni zapravo mir nisu ni htjeli. Budno se pazilo da ne dođe do većih problema, pojačan je oprez i organizirana su dežurstva na važnim objektima. To je donijelo ploda, grad je bio miran.

Da bi zaštitio građane, Odbor HDZ-a Ilok već krajem 1990. nabavlja prve automatske puške. Izvršno vijeće Gradske zajednice Ilok 18. travnja 1991. donosi Odluku o osnivanju Štaba za obranu mjesta. Pojedini građani, samoinicijativno, različitim kanalima nabavljaju oružje, a u radionicama izrađuju mine i bombe.

Nažalost, za Uskrs 1991. na Plitvicama se sukobljavaju policijske snage Republike Hrvatske s pobunjenim Srbima, podižu se barikade u Borovu Selu i pobijeno je dvanaest pripadnika hrvatske policije. To je potaklo još veći oprez. Dana 2. svibnja postavljene su barikade na ulazu u Ilok iz pravca Šida i Neština, a blokiran je i most "25 maj". Početkom svibnja JNA zauzima prilaz mostu s iločke strane.

U Iloku je organiziran bataljun, u Bapskoj i Šaregradu satnija, a u Mohovu vod pričuvnog sastava Zbora narodne garde. Smotra bataljuna pričuvnog sastava "Nikola Šubić Zrinski", Ilok, održana je 30. svibnja 1991. na Principovcu kraj Iloka. Uskoro, 10. lipnja 1991. na ekonomiju Principovac dolazi jedna satnija brigade ZNG (kasnije će se pripadnici te satnije nazvati "Tigrovima"), u koju se uključuje oko 20 Iločana. 13. lipnja 1991. načelnik Sekretarijata za narodnu obranu općine Vukovar prvi put je Hrvat, Tomislav Merčep iz Bogdanovaca.

Provokacije i incidenti pripadnika JNA i Milicije Vojvodine sve su češći. Više je građana uhićeno (Dubravko Barošević, Tatjana Karamatić, Miroslav Osvald, Ruženka Mudroh, Antun Papak, Mato Brletić, Đurica Matković...) i odvedeno u srpske zatvore i logore gdje su ispitivani i mučeni.

Bez ikakva povoda, pripadnici jedinica JNA, 8. srpnja 1991. u 22 sata kod mosta pucaju na policijsku patrolu MUP-a Ilok, koja je bila na dežurstvu, udaljena oko 100 m. U tom napadu ubijen je policajac Goran Štipak iz Šaregrada, a ranjeni su Darinko Papak iz Iloka, Željko Malekinušić iz Opatovca i Đuro Lukšić iz Ilače, a patrolna su kola potpuno uništena.

Prvi put u Hrvatskoj, 17. srpnja 1991, JNA koristi ratno zrakoplovstvo u napadu na jedinicu ZNG-a na imanju Principovac kraj Iloka. Ubijena su dva vojnika iz sastava ZNG-a ("Tigrovi"), a dvojica su ranjena. Da bi se stanje smirilo, nakon ovog zločina, održani su pregovori predstavnika Općine Vukovar, MUP-a Iloka i Vukovara s predstavnicima Novosadskog korpusa JNA. Rezultat "dogovora" bio je novi napad pripadnika JNA na Ilok, u noći 27. srpnja 1991. s brodova usidrenih ispred Iloka i tenkova s lokacije kod mosta. Braneći grad, Iločanin Zoltan Hadrava, pripadnik ZNG-a "Tigrovi" uništava prvi tenk u Hrvatskoj. Oštećena je crkva, samostan i više od pedesetak zgrada u gradu.

U srpnju 1991. pripadnici ZNG napuštaju položaje na Principovcu i smještaju se u više objekata u Iloku. Na Zaravan kod Iloka 30. srpnja dolaze jake tenkovske jedinice JNA (oko 50 tenkova, te transporteri, minobacači, mitraljezi), a 2. kolovoza premještaju se na Principovac, samo 2 km od grada. Strah stanovnika sve je veći i opravdaniji. Nitko više ne može u polja i vinograde. Pokoji hrabriji

pokušava, ali doživljava ponižavanja, a ponekad i pucanje. Vojska i specijalci srpske policije uhićuju građane Iloka po poljima, u Bačkoj Palanci, Sotu i drugdje. Iz okolnih šuma, gdje su vojni položaji svaku noć čuje se pucnjava. Ilok ima vezu samo prema Vukovaru. Sa svih ostalih strana na njega su uperene ubojite srpske cijevi.

Pripadnici pričuvnog sastava ZNG-a nabavljaju novo oružje. Krajem kolovoza 1991. raspolažu sa oko 250 automatskih pušaka za Ilok, Bapsku, Šaregrad i Mohovo.

Od 2. do 6. kolovoza iz Iloka i okolnih naselja preseljena je većina žena s djecom u jadranska ljetovališta. Obrana Iloka i okolice sve je organiziranija. Postavljaju se minska polja i ježevi, pripadnici ZNG se ukopavaju. Obrana se sastoji od 50 - 120 pripadnika ZNG, 30 - 60 pripadnika MUP-a Ilok, te oko 250 - 400 pripadnika pričuvnog sastava ZNG, organiziranih u bataljun "Nikola Šubić Zrinski", kojim je zapovjedao dr. Josip Vuletić, veterinar.

Različite provokacije i pucnjava svakodnevna su pojava. Tenkovi JNA često prolaze iločkom zaobilaznicom, a više su puta pokušali ući u grad, ali su ih branitelji spriječili.

U Ilok dolazi 11. kolovoza ministar dr. Ivan Cesar da bi se upoznao sa situacijom u gradu i okolici. Dana 23. kolovoza osniva se Krizni štab Iloka koji ima u svojoj nadležnosti mjesta Šaregrad, Bapsku, Mohovo i Opatovac, a zapovjednik je ing. Petar Čobanković, koji je ujedno i član Kriznog štaba općine Vukovar.

Sotin je zauzet 5. rujna i od toga dana prekinuta je izravna prometna veza s Vukovarom. Kod Sotina nekoliko pripadnika pričuvnog sastava Ilok uništavaju dva tenka JNA. Očekuje se napad na Ilok pa se ubrzavaju pripreme za zaštitu stanovništva: čiste se skloništa, popisuju bunari, organizira davanje krvi, odgađa početak nastave u školama. Još neko vrijeme voze autobusi za Bačku Palanku i Šid, ali samo obilaznicom do mosta. Iz Bapske, Šaregrada i Opatovca cestom preko Vinkovaca upućuje se kamionima pomoć u hrani opkoljenom Vukovaru.

Stanovništvo okolnih sela u neprestanoj je napetosti, JNA se učvršćuje sve bliže. Već je kod Sotina odakle tenkovima ide prema Vukovaru, a napadala je zrakoplovima pripadnike ZNG između Opatovca i Sotina. U Sotinu je mitraljiran i jedan sprovod. Od 19. do 21. rujna JNA napada Tovarnik i druga mjesta u smjeru Vinkovaca. Vode se teške borbe, stradanja i razaranja su velika, hrvatsko pučanstvo bježi u Lovas, Ilok i prema Nijemcima.

JNA daje Lovasu ultimatum za predaju oružja 26. rujna, a 28. rujna Bapskoj. Nova kolona prognanika stiže u Ilok. Ubrzo, 30. rujna 1991. četveročlanoj delegaciji iz Iloka (Ivanu Mršiću, Ivanu Jurošu, Borislavu Magovcu i Lazaru Kuljančiću) JNA u Šidu daje ultimatum za predaju oružja i ulazak jedinica JNA u Ilok.

Početak listopada situacija se čini nešto mirnija pa se dio izbjeglica iz Bapske, Lovasa, Šaregrada, Opatovca i Mohova vraća kućama. Bio je to samo privid. Već 2. listopada JNA traži od Iloka da vrati sve naoružanje i tenk koji je zarobljen kod Tovarnika, te da izruče pripadnike Zbora narodne garde. Od svih tih zahtjeva udovoljeno je samo zahtjevu za povrat tenka, jer za njega ionako nije bilo streljiva, a željelo se dobiti i na vremenu u vođenju mirovnih pregovora. Dana 4. listopada oko 12 sati JNA iz topova i mitraljeza u Bačkoj puca na Šaregrad, a iz smjera Šida na Bapsku. U Šaregradu pogibaju dva pripadnika Zbora narodne garde, oštećeno je središte sela, nastradala je pravoslavna crkva, dok je u Bapskoj od eksplozije granate smrtno ranjen zapovjednik pričuvnog sastava ZNG iločkog bataljuna Josip Vuletić, a ranjen je i Tihomir Tačković, pripadnik pričuvnog sastava iz Iloka. Stanovnici Šaregrada i Bapske pod granatama bježe u Ilok, a dio se skriva po šumama. Zbog sve većeg straha, u Ilok dolaze stanovnici Sotina, Opatovca, Mohova, Čakovaca, Tompojevaca. Računa se da je u listopadu u gradu bilo do 15.000 ljudi, od toga više od dvije trećine prognanika, jer je dio žena i djece još od kolovoza izvan iločkog područja. Prehrana tolikog stanovništva bila je dobro

organizirana domaćim zalihama i mesom iz hladnjača klaonice u Sotinu, spašenim pošto je cijelom kraju isključena struja iz Bačke Palanke odakle se taj kraj napajao strujom. U Ilok su dopremljene i svinje sa farme i podijeljene po domaćinstvima, te su po potrebi klane. Prognanici su u trgovinama dobivali kruh i meso, a za djecu i mlijeko, a ostalo od svojih domaćina i Crvenog križa koji je organizirao smještaj. Građani su Iloka zaista s velikim srcem primali pod svoje krovove jadne ljude. Bilo je kuća u kojima je prihvaćeno i dvadesetak osoba, u Franjevačkom samostanu bilo je i šezdesetak, među njima i sedamnaest sestara iz Karmela sv. Josipa u Šaregradu, koje su pod okriljem noći prebjegle u Ilok.

Jugovojška 6. listopada s bačke strane Dunava otvara minobacačku vatru na položaje obrane u izletištu Lovka, udaljenom 2 km od Iloka. U gradu vlada strah od mogućeg prodora JNA. Žene, posebno prognanice, gube strpljenje i htjele bi iz Iloka bilo kuda, ne razmišljajući više o tome da mogu postati i taoci. Tako se istog dana oko 2.500 žena okuplja i u koloni odlaze prema mostu tražeći mir. Na prilazu mostu dočekuju ih vojnici JNA s uperenim puškama. Ipak je uspjele četveročlanoj delegaciji žena razgovarati sa pukovnikom Petrom Grahovcem i vlastima Bačke Palanke. Rečeno im je da će biti mir kad se građani i pričuvni sastav razoružaju. Do Iločana su dolazile informacije, istina nepotvrđene, da su stanovnici Šida i Bačke Palanke tražili da se Ilok ne uništava, te da se u nedjelju 6. listopada okupila u Bačkoj Palanci skupina žena protestirajući, želeći ići do mosta i susresti se sa iločkim ženama, ali da im to nije bilo dopušteno.

Te nedjelje, 6. listopada, u večernjim satima sastaje se Gradska skupština i razmatra tešku situaciju u kojoj se nalazi grad prepun ljudi. Od toga dana skupština se sastajala gotovo svaki dan, nekad i više puta na dan.

Od 7. do 14. listopada višenacionalna komisija Gradske skupštine (Stipan Kraljević, predsjednik, Borislav Magovac, Josip Čermak, Lazar Kuljančić, Sulejman Salihović, Slobodan Savić i Vlatko Marić, članovi) svaki dan pregovara s predstavnicima Novosadskog i Beogradskog korpusa JNA u Bačkoj Palanci i Šidu s ciljem da spriječi napad na grad i dobije na vremenu. Zaključeno je da odluke o rješenju krize mogu donijeti samo građani na referendumu.

Ilok je u posvemašnjoj informativnoj blokadi. Nakon napada na Vukovar, 25. kolovoza 1991, ne dolaze ni novine. Uništavanjem TV odašiljača na Belju i Papuku nije se mogao pratiti program Hrvatske televizije, a kada je uništen i radio-odašiljač u Tovarniku, teško se čuo i Radio Zagreb. Iako su se studiji u Osijeku i Županji trudili da prenose program, samo se na najjačim tranzistorskim prijemnicima mogao čuti hrvatski radio. Iloku je od 4. do 11. listopada isključena struja, jer je bio priključen na sistem "Elektrovovodine" preko Bačke Palanke. (Građanima se otapaju hladnjaci, pa pribjegavaju starom načinu čuvanja mesa - meso se peče i zalijeva mašću.) Jedina je veza sa Zagrebom preko radio postaje koju neprijatelj prisluškuje. Tek kad su u Ilok došli promatrači Europske zajednice iz njihova automobila moglo se slobodno razgovarati s vlastima u Zagrebu.

Prvi posjet promatrača Europske zajednice Iloku bio je 8. listopada, kada je JNA dvojici predstavnika izdala dvosatnu dozvolu za posjet Iloku i Šaregradu. U Bapsku nisu mogli ići jer nisu imali dozvolu. Predstavnici gradske vlasti izvijestili su ih o stanju u gradu i susjednim mjestima, a razgovarali su i sa sestrama Karmelićankama iz Šaregrada. Vlasti su od njih tražili da posreduju u evakuaciji žena i djece, te da izvijeste javnost o tragičnim događajima na okruženom prostoru.

Međutim stanje je bivalo sve teže, iako su se svakodnevno nastavljali pregovori između gradske komisije i JNA. Pod pritiskom prijetnji i ucjena sastavljen je tekst sporazuma o rješavanju kriznog stanja i izjašnjavanju stanovnika referendumom. Na pregovorima se taj tekst mijenjao i dopunjavao i konačno je usvojen Sporazum kojim se jamči sigurnost ljudi i imovine onih koji ostaju kao i onih koji napuštaju Ilok, uz uvjet da se preda naoružanje. O tekstu Sporazuma 13. listopada 1991. održan je referendum građana Iloka i prognanika iz okolnih mjesta. Gradske vlasti htjele su saznati mišljenje stanovništva o zajedničkom iseljenju u slučaju predaie

oružja, pa je na referendumu dodan listić i s tim pitanjem. Na referendum su izišle 3.553 osobe od kojih je 2.519 glasovalo protiv predavanja oružja JNA. To je značilo da se izaziva i prihvaća borba. Isti broj osoba glasao je i za izlazak iz Iloka, a kako su naveli i broj svojih ukućana dobio se podatak da je 5.437 za odlazak. Nažalost iz odsječenih sela ljudi više nisu mogli doći do Iloka, pa tako nisu mogli ni izići iz okruženja. O rezultatima glasovanja vojne vlasti su obaviještene 14. listopada u Šidu, gdje je uz prisutnost promatrača Europske zajednice potpisan i sporazum o odlasku stanovništva. U Šidu, 14. listopada u prisustvu Dragoljuba Arandelovića, generala JNA i predstavnika Europske misije Hugh'a Cunningama i Petera Kyipra, izdiktiran je ultimativan "Sporazum o uvjetima progona stanovnika Iloka i susjednih mjesta".

Dio civilnog stanovništva iz Šarengrada i Bapske, preko Šida i Bosne želio je samoinicijativno doći do slobodnog dijela Hrvatske. Oko 50 osoba uhićeno je i zadržano u logorima Šida, Sremske Mitrovice i Begejaca. U napadu granatama na Bapsku 14. listopada poginuli su Ivan Mijić i Miroslav Kolak iz Šarengrada te Nada Vrbanić iz Iloka.

Svi su željeli da se već jednom okonča mnogima prevelika i neizdrživa neizvjesnost. Svi su u teškom strahu od svega što se može dogoditi. Svaka vijest o Vukovaru doživljava se kao spas ili propast. Svi su svjesni su da su na milosti i nemilosti jačeg neprijatelja. Dogovoreno je da promatrači budu u Iloku kao jamci da će se poštovati sigurnost ljudi. Treba naglasiti da promatrači nisu sudjelovali u pregovorima, oni su ostali na molbu i želju gradskih vlasti kako bi bili svjedoci svega što se događa. Međutim, kad je 15. listopada iz Zagreba, preko sredstava priopćavanja njihovo djelovanje protumačeno kao pomaganje "u genocidu nad Hrvatima", oni se povlače i više ne sudjeluju u dogovorenoj akciji spašavanja kulturnog blaga.

Promatrači su dva dana prije egzodusa Iločana obišli i selo Lovas i donijeli vijesti o zločinima nad stanovništvom. Donijeli su popis s imenima 22 osobe koje su ubivene i pokopane u zajedničku grobnicu. Izvijestili su da su razgovarali s predsjednikom odbora Lovasa, koji je bio pijan. On je promatračima rekao da Lovas ima 1.700 stanovnika, od toga 136 Srba, da s Lovasom sada rukovodi odbor od 5 članova, da je on predsjednik i da je Srbin, da je njegov zamjenik također Srbin a da su preostala 3 člana poštene Hrvati. Također je "upoznao" promatrače da je pol stanovnika starosjedilačko, da su oni uglavnom dobri, među njima je "svega" 20% ustaša. O drugoj polovini stanovništva rekao je da su doseljenici iz Like, da je među njima 80% ustaša i da ih sve treba protjerati.

Dani poslije referenduma prolaze u iščekivanju. Obrana grada i dalje funkcionira, straže su oko mjesta i sve je pod kontrolom. Ljudi su nestrpljivi i pripremaju se za odlazak, a zapravo priželjkuju da se to ne dogodi. Još se nekoliko obitelji uspijeva iz okolice probiti u Ilok, iščekujući zajednički izlazak. Organizira se i popis svih koji žele ići, da bi se dobio uvid ima li dovoljno vozila i za koliko osoba treba priskrbiti prijevoz. Vojska je obećala kamione za prijevoz do Lipovca.

Četvrtak je 17. listopada 1991. Od sedam sati ujutro cijeli Ilok postaje jedna neprekinuta rijeka ljudi i svega što se na točkovima može micati : osobnih automobila, motora, traktora s prikolicama, kamiona, hladnjača, kombija, malih traktora. Tko je kakvo vozilo imao, na tome je krenuo. Između sve te tehnike probijaju se pojedinci koji nemaju prijevoza sa svojim torbama i vrećicama. Sve ulice pune su vozila i ljudi, spajaju se i stapaju se prema Čaršiji i idu dalje Ađanskim krajem prema mostu, gdje je kontrola. Svima je znano da su dan prije razminirana iločka polja, da su mine već predane, da je i oružje predano. Nepregledna kolona korak po korak doslovno mili - ne pale se motori nego se vozila guraju, jer je gorivo na izmaku, a prva benzinska crpka tek je kod Županje, ako ljudi uspiju izići i do Županje stići.

U prisutnosti promatrača Europske zajednice, predano je predstavnicima JNA 250 pušaka i 5 minobacača. Osobno naoružanje zadržalo je samo 65 policajaca

MUP-a koji su pratili kolonu. Samo jedan policajac odlučio je ostati u Iloku. Kolona prognanika formira se od jutarnjih sati kod mlina i nastavlja kroz sve ulice grada do kraja Radićeve, Benešićeve i drugih iločkih ulica. Prognanici iz Tovarnika, Lovasa, Bapske, Šarengrada, Mohova, Opatovca, Sotina i drugih mjesta, te mnogi Iločani nemaju vlastitog prijevoza. Solidarnost je vrlo velika i svi se snalaze i pomažu. Prognanici sa sobom najčešće nose osobnu garderobu ili drage uspomene.

Većina kuća ostala je prazna. U nekima je pokoja starija osoba. Opustjele su čitave ulice. Dio Slovaka i Srba odlazi u Bačku Palanku, ali ubrzo se vraća natrag.

Kolona prema mostu kreće se polako. Zastoji su česti, ljudi se skupljaju, razgovaraju najviše o tome što su ostavili. A ostavili su sve: kuće, neobrane vinograde i kukuruze, stoku u stajama ili puštenu po ulicama. U kućama ostaje sve što se generacijama sakupljalo. Ostaju otključane, jer čemu ih zaključavati? Ostaju i psi, vjermi čuvari kuća.

Stanovnici koji su odlučili ostati izlaze na ulicu i prate lagani hod kolone. Suznih očiju promatraju one koji odlaze. Pojedinci iznose piće ili kavu. Jedna žena u koloni nalazi se pred porodom. Druga žena silazi s kamiona i prelazi u osobni automobil. Teško joj je, jedva hoda, rodila je prije tri dana.

Lijep je sunčan jesenski dan. U normalno vrijeme većina stanovnika bila bi u polju u berbi vinograda, kukuruza ili sjetvi pšenice. Obistinila se narodna izreka da u ratnim godinama polja obilno rode. Ove je godine baš sve rodilo: pšenica, kukuruz, vinogradi, voćnjaci... Sav urod ostaje, što u poljima, što u punim skladištima.

Promatrači misije EZ u bijelim uniformama obilaze kolonu pješice s jednog na drugi kraj. Gledaju nijemo toliku masu ljudi, vjerojatno ništa ne shvaćajući. Uostalom, engleski rijetko tko zna. Svećenik Marko Malović sam ostaje u franjevačkom samostanu, kao čuvar crkve i samostana, te tješitelj malobrojnih vjernika koji ostaju. I danas je jedini svećenik na tom dijelu okupirane Hrvatske.

Na obilaznici kod mosta nalazi se kontrola JNA. Na okolnim brežuljcima mnoštvo je vojnika u sveže iskopanim rovovima i sa cijevima uperenim prema prognanima. Pored zaobilaznice nalaze se tenkovi u borbenom položaju. Prolazimo vojnu kontrolu, koja pregledava osobne karte, a zatim provjeravaju imena u svojim popisima. Pojedince izdvajaju iz kolone. Vojnici pregledavaju osobne stvari, traže oružje ili tko zna što. Izdvajaju kamione društvenog vlasništva. Izdvajaju i bolničko vozilo u kojemu su dva ranjenika i otpremaju ga u Novi Sad. Prognanici, koji su istjerani s izdvojenih kamiona, gledaju što će uzeti od stvari koje su ponijeli. U rukama se može ponijeti samo malo. Na kraju ostavljaju sve. Odvođe ih u vojne autobuse. Poneki se boje i izlaze iz njih i uguravaju se u automobile ili u traktorske prikolice poznanika.

Posljednji iz kolone napuštaju kontrolno mjesto u 18 sati i 10 minuta. S Principovca upućuju posljednji pogled na Ilok, s čvrstom nadom u povratak. Do Lipovca put je dug 40 km. Vozi se lagano, zastaje često. Na nekim vozilima pregrijavaju se motori, pucaju gume, nastaju kvarovi, nestaje benzina. "Mehaničari" brzo priskaču u pomoć, otklanjaju kvarove, ili se vozači ispomažu vučom. Kolona prolazi kroz Sot, selo u Vojvodini nastanjeno Hrvatima. Rijetki stoje na ulici, a većina iza prozorskih zastora prati kolonu sa suzama u očima. Pozdravljaju su dva uzdignuta prsta. Cijelim putem jako je vojno osiguranje, posebice u Šidu. Većina građana mirno promatra kolonu. Ponegdje se čuje dobacivanje: "Tuđmanove svinje", "Ustaše"! Neki vojnik viče "Treba vas sve poklati!". Malo dalje čuje se šapat "Ne bojte se!"

Prvi dio kolone stiže u Lipovac oko 18 sati. Ostali pristižu tijekom noći. U Županji kolonu prognanika dočekuju predstavnici Vlade Republike Hrvatske, koji ne shvaćaju posve što se događa, te narod Županje i toga dijela Slavonije. U lijepu sjećanju ostaje doček članova Crvenog križa s toplim čajem, mlijekom, slatkišima,

sokovima, sendvičima i toplim domaćinskim osmijehom. Mnogi tek sada nalaze svoju rodbinu, za neke saznaju da nisu ni krenuli, a drugi opet koji su tvrdili da će ostati, vidjevši prazno susjedstvo uzimaju najpotrebnije i evo ih sada tu. Pitaju se tko je odvažniji i tko je veći heroj: onaj koji računa na tuđu milost i ostavlja svoje ili onaj koji čuva svoje, a ostaje na tuđoj nemilosti?

Odmah se kreće dalje, jedni prema Slavanskom Brodu, drugi prema Đakovu i Zagrebu.

U Iloku je iz kolone izdvojeno 17 civila, koji su odvedeni u srpske logore, gdje su mučeni. Većina ih je razmijenjena 12. prosinca 1991.

Većinu prognanika hrvatska vlast smješta u odmarališta Mošćeničke Drage, Krka, Pule, Opatije i Lovrana. Drugi dio smješta se kod rodbine, prijatelja i dobrih ljudi u Zagrebu, Slavoniji i diljem Hrvatske. Čitava Hrvatska pruža pomoć u hrani, odjeći, stanovima, vikendicama. Mnogi odlaze i u inozemstvo.

* * *

Istovremeno s izlaskom kolone prognanika, u Ilok ulaze postrojbe JNA, a pod njihovom zaštitom, nešto kasnije, četničke grupe domaćih Srba i najekstremnije skupine iz Hrvatske, Srbije, Bosne i Hercegovine. Sve kuće temeljito pretražuju, prekopavaju vrtove tražeći zakopano oružje i imovinu. Preostale Hrvate privode na saslušanja, neke muče. Na rukavima moraju nositi bijele rupce, a kuće im označavaju bijelim krpama. Uvedena je zabrana kretanja bez propusnica i "policijski sat". Podrumske prostorije milicijske stanice, Službe društvenog knjigovodstva i podrumi privatnih kuća postaju mučilišta. U svim mjestima odmah se osniva nova srpska vlast i srpska milicija. U poduzećima i ustanovama postavljeni su novi rukovoditelji ili su ostali stari koji su "podobni".

Već u studenome i prosincu 1991. dolaze prvi Srbi koji useljavaju u prazne hrvatske kuće. Prvo se useljava "Milicija SAO Krajine", a na kuće stavljaju natpis "Kuću zauzela milicija". Početkom 1992. Vlada Srbije prisilno useljava Srbe s područja zapadne Slavonije, pa iz BiH i Srbije. Preostalo nesrpsko pučanstvo protjeruju prazneći kuće za dolazak novih srpskih kolonista. Ilok postaje najtraženije mjesto u Hrvatskoj za useljavanje Srba.

Pljačka i uništavanje imovine svakodnevna je pojava. Opljačkano je sve: najprije dragocijenosti i bijela tehnika, zatim strojevi i alati, umjetnine i namještaj, stoka i vino, trgovine i tvornička skladišta. Sve se to prenosi iz jedne u drugu kuću, a najčešće u Vojvodinu. Mnoge su kuće minirane, pale ih i uništavaju. U Šaregradu i Bapskoj porušeno je ili zapaljeno 75 kuća. U Bapskoj je oštećena crkva, u Šaregradu crkva, samostan i župni dvor, u Mohovu crkva, u Iloku kapelica sv. Ivana Nepomuka na tržnici, a mnogi križevi po mjestima i poljima porušeni su i uništeni. U tri navrata: 19. i 25. travnja, pa 8. srpnja 1993. granatama i eksplozivom oštećeni su toranj, ulazna vrata i vitraji na prozorima crkve sv. Ivana Kapistrana u Iloku.

Jelenska divljač u šumama ubijena je, dok stare hrastove šume i bagremike nemilosrdno sijeku i odvoze. Sijeku voćnjake i vade drvene stupce iz vinograda.

I pored prisutnosti UNPROFOR-a, okupirano područje Srbi temeljito čiste od Hrvata i drugoga nesrpskog pučanstva. Tako je npr. iz Mohova 27. listopada 1991. protjerano 50 osoba, iz Šaregrada 18. ožujka 1992. 44 osobe, 24. ožujka 1992. 170 osoba, a 30. ožujka 1992. iz Bapske i Šaregrada 15, a 24. siječnja 1993. iz Bapske 72 osobe.

Prema djelomično prikupljenim podacima u 1992. protjerano je s ovog područja 377 osoba, dok se stvaran broj procjenjuje na oko 500 osoba. U 1993. zabilježeno je 218 protjeranih osoba. Ilok sve više napuštaju Hrvati grkokatolici, koji su 1945. iz Žumberka kolonizirani u Ilok.

Prema dostupnim podacima 31. prosinca 1993. Hrvata je još ostalo u Bapskoj oko 180, u Šaregradu oko 90, Mohovu 14 i u Iloku oko 700, uglavnom starijih osoba. U Iloku je ostalo i oko 1.000 Slovaka.

Najteži gubici su ljudske žrtve. Većinom su nastradali nakon okupacije: izravno su ubijeni ili su umrli nakon teških mučenja. Do 1. studenog 1993. takvih je bilo u Iloku 27, u Šaregradu 15, u Mohovu 2 i u Bapskoj 14, ukupno 58. Procjenjuje se da je pod okupacijom zbog psihološkog stresa prijevremeno umrlo oko 100 osoba. Kroz srpske logore prošlo je oko 100 osoba.

* * *

Stanovništvo teško psihički podnosi život u progonstvu, osobito starije osobe, nezaposleni i osobe smještene u hotelima. Mlađi se zapošljavaju, a mnogi su u vojnim postrojbama. U novoj sredini prognanici se organiziraju u klubove.

Od 20. kolovoza do početka rujna 1992. provedena je anketa i evidencija za povratak. Pored teškoća u popisivanju, za povratak je prijavljeno: za Ilok 3.060, za Šaregrad 607, za Bapsku 914 i za Mohovo 215 osoba.

Zakonom o novom teritorijalnom ustrojstvu Republike Hrvatske 1992, Ilok dobiva status grada s naseljima Bapska, Mohovo i Šaregrad. Izbori za 26 članova Gradskog vijeća provedeni su 7. veljače 1993.

Na izbore izlazi samo stranka HDZ, koja je na svojoj listi istakla i dio izvanstranačkih kandidata. Konstituirajuća sjednica Gradskog vijeća održana je 19. travnja 1993. u prostorijama Zavičajnog kluba Iloka, Zagreb, Trnjanska cesta 1. Na ovoj sjednici Gradskog vijeća donijet je Statut grada Iloka i Poslovnik o radu. Na drugoj sjednici izabrano je 9 članova Gradskog poglavarstva od ukupno 13, koliko je predviđeno Statutom. Najvažniji zadatak članova Poglavarstva je organizacija života prognanika i pripreme za povratak.

Ilok je najistočniji grad u Republici Hrvatskoj te će i u novom ustrojstvu teritorijalne uprave, njegovi bedemi i njegovi stanovnici biti nerazdvojni dio obrane domovine.

Iako je tijekom dva svjetska rata iločki kraj pretrpio velike društvene promjene, novonastale promjene, stvorene tijekom srpske agresije, od 1991. do 1994. daleko su veće i ostavit će dalekosežne posljedice zbog nebrojenih ljudskih žrtava, protjerivanja cjelokupnoga hrvatskog pučanstva, te sloma svake gospodarske djelatnosti i uništavanja kulturne baštine i tradicije.

Svaki prognanik, kako to u pjesmi "Progonstvo Iloka" kaže Slavko Mihalić, čeka dolazak "na obalu Dunava, gdje će jednom grad, sastavljen od kristalnih komadića, ponovno sjati u noć slobodnoga Srijema".

žrtve rata grada iloka

I. poginuli - vojne osobe

1. Josip VULETIĆ, rođ. 14. veljače 1951. ILOK, Radićeva 30. Zapovjednik ZNG pričuvnog sastava bataljuna "Nikola Šubić Zrinski" u Iloku. Ranjen u napadu JNA na Bapsku 4. listopada 1991. i prenešen 15. listopada 1991. u bolnicu u Novi Sad, gdje je umro 15. studenog 1991. navodno od gangrene.
2. Željko BAKTER, rođ. 8. veljače 1964. ILOK, Z. Jovina 9. Pripadnik pričuvnog sastava bataljuna "Nikola Šubić Zrinski" u Iloku. Poginuo nesretnim slučajem na straži u Iloku, 8. listopada 1991.
3. Luka MILIČEVIĆ, ILOK, Radićeva 60. Pripadnik pričuvnog sastava bataljuna "Nikola Šubić Zrinski" u Iloku. Poginuo nesretnim slučajem pri rukovanju s bombom u Iloku. 15. listopada 1991.

4. Samuel ZAJAC, rođ. 27. prosinca 1972. ILOK, Slatkovićeŧva 12 b. Pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo na borbenim crtama 8. kolovoza 1992.
5. Zoran VUKOBRAT, rođ. 27. svibnja 1971. ILOK, Zlatana Sremca 5. Pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo u srpnju 1993. u prometnoj nesreći u Gradištu kod Vin-kovaca.
6. Vlatko KRALJEVIĆ, rođ. 13. kolovoza 1965. ILOK, Drljan. Kao dragovoljac poginuo u Borovu ujesen 1991. u obrani grada.
7. Goran ŠTIPAK, rođ. 1963. ŠARENGRAD, S. Radića 25. Pripadnik MUP-a Ilok. Ubijen 8. srpnja 1991. kad su pripadnici JNA otvorili vatru iz teških mitra-ljeza s deŧurnog mjesta kod mosta "25. maj" na deŧurnu patrolu MUP-a Ilok.
8. Krešimir ĐAKOVIĆ, rođ. 1964. ŠARENGRAD, Zagrebačka 16. Pripadnik pričuŧvnog sastava ZNG Šarengard. Ubijen kod Sotina 10. listopada 1991. prilikom pokušaja prolaska u Vukovar.
9. Boŧidar ĐAKOVIĆ, rođ. 1967. ŠARENGRAD, Zagrebačka 15. Pripadnik Hrvatske vojske. Mučki ubijen u vojarni u Vinkovcima, od pripadnika ubačene grupe Srba u Hrvatsku vojsku, 3. veljače 1992.
10. Tomislav ĐAKOVIĆ, rođ. 1967. ŠARENGRAD, Zagrebačka 12. Pripadnik MUP-a. Poginuo nesretnim slučajem prilikom rukovanja oruŧjem u Nabrđu kod Đakova.
11. Stjepan KALFIĆ, rođ. 1967. ŠARENGRAD, Školska 3. Pripadnik Hrvatske vojske. Ranjen na položaju kod Siska u oŧujku 1992. i od posljedica ranjavanja umro nakon tri mjeseca.
12. Vinko ZELENIKA, rođ. 1960. ŠARENGRAD, S. Radića 158. Dragovoljac Hrvatske vojske. Poginuo na položaju kod Sunje 1992.
13. Petar FORO, rođ. 1965. BAPSKA, Fruškogorska 5. Kao dragovoljac poginuo u Borovu u obrani Vukovara, ujesen 1991.
14. Mato CVITKOVIĆ, rođ. 1970. BAPSKA, Sremska 19. Pripadnik pričuŧvnog sastava ZNG. Poginuo u Borovu u obrani Vukovara, ujesen 1991.
15. Josip SABLJIĆ, rođ. 1964. BAPSKA, Gajeva 1. Pripadnik Hrvatske vojske. Poginuo u Privlaci, 27. studenom 1992.

II. poginuli - građanske osobe

1. Franjo DROBINA, rođ. 7. svibnja 1956. ILOK, V. Nazora 13. Poginuo u Vu-kovaru 25. kolovoza 1991. pogotkom JNA u automobil prilikom bombardiranja.
2. Samo FABRI, rođ. u ILOKU. VUKOVAR. Poginuo u Vukovaru, 25. kolovoza 1991. pogotkom JNA u automobil prilikom bombardiranja.
3. Nada VRBANIĆ, rođ. 7. listopada 1949. ILOK, Radićeŧva 119. Ubijena prilikom napada JNA na Bapsku, 15. listopada 1991. pri pokušaju izlaska iz Bapske.
4. Matiša SOPTA, rođ. 18. listopada 1931. ILOK, Fruškogorska 50. Ubijen u Ilo-ku, 18. listopada 1991. dan nakon izlaska kolone iz Iloka, na ulici, ispred svoje kuće.
5. Mato MATIĆ, rođ. 25. oŧujka 1912. ILOK, Hercegovačkih brigada 7. U Iloku nađen u kući mrtav u studenom 1991.
6. Ivan VRBANAC, rođ. 23. studenoga 1928. ILOK, Strossmayerova 20. Pronađen u kući obješen u studenom 1991.
7. Pero LEVENSKI, rođ. 23. studenoga 1930. ILOK, Strossmayerova 13. U Iloku nakon zlostavljanja izvršio samoubojstvo aktiviranjem bombe, u studenom 1991.
8. Mato PAPAK, rođ. 16. srpnja 1930. ILOK, Strossmayerova 63. U Iloku umro u siječnju 1992. od zadobivenih ozljeda poslije mučenjeŧa.
9. Josip HORVATIĆ, rođ. 5. veljače 1948. ILOK, Faluge bb. Umro u Iloku u siječnju 1992. od zadobivenih ozljeda poslije mučenjeŧa.
10. Janko DEMITER, rođ. ILOK, Faluge bb. Ubili ga u Iloku doseljeni srpski ekstremisti 1992. u polju prema Radošu.

11. Božo MARIĆ, rođ. 23. svibnja 1938. ILOK, I. Gundulića 7. Pretučen na kontrolnom mjestu kod mosta prilikom izlaska kolone iz Iloka, 17. listopada 1991. Umro 2. veljače 1992. u Opatiji od posljedica ozljeda.
12. Stevo CINKOCKI, rođ. 1952. ŠARENGRAD, Pajzoš. Ubijen na Pajzošu od pripadnika srpske milicije iz Iloka 1992.
13. Anđa LONČAR, rođ. 26. svibnja 1926. ILOK, VI. Nazora 118. Ubijena u Iloku, u svojoj kući, 26. svibnja 1992. od srpskih doseljenika i potom polivena gorivom i zapaljena.
14. Frano KRALJEVIĆ, rođ. 10. travnja 1919. ILOK, Zagrebačka 30. Umro u siječnju 1992. u Iloku od zadobivenih ozljeda.
15. Janko ČESNAK, rođ. 24. travnja 1919. ILOK, Masarikova 28. Umro u Iloku u rujnu 1992. od zadobivenih ozljeda učinjenih od srpskih doseljenika prilikom provale i pljačke u njegovu kuću.
16. Pero MILIČEVIĆ, rođ. 14. siječnja 1961. ILOK, Z. Jovina 73. Umro u Iloku u veljače 1993. od zadobivenih ozljeda.
17. Dragutin NOVAKOVIĆ, rođ. 1951. ILOK, M. Tita 6. U Iloku nađen u kući mrtav zbog trovanja herbicidom, nakon zlostavljanja u ožujku 1992.
18. Zoran URBAN, rođ. 1972. ILOK, M. Gupca 60. Ubijen u Iloku noću 14/15. listopada 1993. u ulici M. Gupca, od srpskih doseljenika.
19. Janko MAHNJEC, rođ. 1964. ILOK, I. G. Kovačića 156. Pretučen u Iloku u studenom 1993. i bačen u potok ispred radionice Ivana Zeca, gdje je pronađen mrtav.
20. Ivan MIJIĆ, rođ. 1952. ŠARENGRAD. Ubijen u Bapskoj od JNA, kad je pokušao prebjeći na slobodni dio Hrvatske 14. listopada 1991.
21. Miroslav KOLAK, rođ. 1955. ŠARENGRAD, Osječka 1. Ubijen u Bapskoj 14. listopada 1991. od JNA, kad je pokušao prebjeći na slobodni dio Hrvatske.
22. Jule SARACEVIĆ, rođ. 1937. ŠARENGRAD, Z. Sremca 1. Poginuo u Šarengradu 4. listopada 1991. prilikom bombardiranja Šarengrada od JNA s bačke strane Dunava.
23. Berislav SABO, rođ. 1971. BAPSKA, Junačka 16. Ubijen 5. listopada 1991. prilikom napada i opsade JNA na Bapsku.
24. Andrija BOŠNJAKOVIĆ, rođ. 1940. BAPSKA, V. Nazora 59. U Bapskoj zlostavljan prilikom ispitivanja srpske milicije i od posljedica umro 26. listopada 1991. godine.
25. Zdravko TUSTONIĆ, rođ. 1944. BAPSKA, Palih boraca 1. U Bapskoj ubijen od srpskih ekstremista u studenom 1991.
26. Josip RADOVANOVIĆ, rođ. 1938. BAPSKA, Fruškogorska 6. U Bapskoj ranjen od srpskih ekstremista prilikom odlaska na prijavljivanje, i ubrzo umro od posljedica u bolnici u Srijemskoj Mitrovici.
27. Antun LEGLER, rođ. 1935. BAPSKA, Šidska 7. U Bapskoj se objesio u kući nakon zlostavljanja srpske milicije.
28. Đuro TKALEC, rođ. 1938. BAPSKA, V. Nazora 60. U šumi pokraj Bapske pronađen obješen na drvo 1991. Smatra se da su ga objesili Srbi (četnici).
29. Branko TODOROVIĆ, Srbin. BAPSKA. Po zanimanju ciglar, ubijen od strane četnika u svom kamionu prilikom vožnje.
30. Franjo HIŽA, rođ. 1939. ŠARENGRAD, Z. Sremca. U Šarengradu ubijen 3. ožujka 1993.

III. nestali - vojne osobe

1. Tomo BOŠNJAK, rođ. 2. listopada 1963. ILOK, Fruškogorska 2. Pripadanik pričuvnog sastava bataljuna "Nikola Šubić Zrinski". Nema podataka o njemu otkako je napustio Ilok 17. listopada 1991. preko Barske i Sota.

2. Stjepan DIR, rođ. 1960. ŠARENGRAD, Dunavska 11. Kao dragovoljac prevezio hranu borcima u Vukovaru i sudjelovao u protuzračnoj obrani Vukovara. Gubi mu se svaki trag pri padu Vukovara.

3. Mato GRBEŠA, rođ. 1960. ŠARENGRAD, S. Radića. Sudjelovao u obrani Vukovara. Zadnjih dana obrane, gubi mu se svaki trag.

4. Bela HORVAT, rođ. 1950. ŠARENGRAD, S. Radića. Nakon pada Šarengrada odveden u srpski logor Begejci, tamo je i mučen. Nakon razmjene u prosincu 1991. odlazi kao dragovoljac na ratište u Bosansku Posavinu, gdje nestaje u ratnim operacijama u rujnu 1992.

IV. nestali - civilne osobe

1. Stjepan SABADOŠ, rođ. 7. listopada 1962. ILOK, Alvaluci 361. U Iloku bio zatvaran, poslije 17. listopada 1991. Pušten iz zatvora, a u proljeće 1992. opet zlostavljan (možda ubijen?), i od tada nema nikakvih podataka o njemu.

2. Marko KONTA, rođ. 1936. ŠARENGRAD, S. Radića 153.

3. Anka KONTA, rođ. 1937. ŠARENGRAD, S. Radića 153. Bračni par, ostali su u svojoj kući u Šarenggradu. Od siječnja 1992. nema o njima nikakvih podataka.

V. uhićene osobe - rujna/listopad 1991. - logor begejci

1. Anđelko PAPAK, ILOK, rujna 1991.

2. Antal ONODI, ILOK, rujna 1991.

3. Antun ŠETULA, ILOK, oko 12. listopada 1991. ranjen od mine, prevezen u bolnicu u Novi Sad.

4. Antun VRBANIĆ, ILOK, uhićen u Bapskoj 15. listopada 1991.

VI. uhićene osobe na mostu "25 maj" 17. listopada 1991. - logor begejci - puštene u razmjeni 15. prosinca 1991.

1. Ante KARDUM, Čakovci, ZNG, ranjenik, uhićen u vozilu i odveden u Novi Sad, kasnije u zatvor u Begejcima.

2. Dražen ČRETNI, Zagreb, ZNG, ranjenik, uhićen u vozilu i odveden u Novi Sad, kasnije u zatvor u Begejcima.

3. Nedjeljko TUSTONJIĆ, Bapska

4. Dubravko KRAČAK, Ilok

5. Antun KOLAK, Ilok

6. Mato MAĐAREVIĆ, Ilok

7. Kruno FARKAŠ, Ilok

8. Vlatko KAKUČKA, Ilok

9. Ivan KLASANOVIĆ, Ilok

10. Blago ČULJAK, Ilok

11. Stjepan VRDOLJAK, Ilok

12. Tomislav PAULIĆ, Ilok

13. Darko RADIĆ, Ilok

14. Ivan RENDULIĆ, Lovas

15. Dragan BANOŠIĆ, Tovarnik

16. Dragan JURIĆ, Tovarnik

17. Božidar SAKAČ